

GRZEGORZ CAŁEK*

WOLONTARIAT UCZNIÓW W SZKOLE – PROBLEMY TERAŹNIEJSZOŚCI, SPOJRZENIE W PRZYSZŁOŚĆ

ABSTRAKT

Artykuł prezentuje, jakie miejsce w systemie oświaty zajmuje aktywność społeczna uczniów w formie wolontariatu zarówno na terenie szkoły, jak i w organizacjach pozarządowych działającymi poza nią. W dalszej części przedstawione są problemy oraz dylematy dotyczące wolontariatu uczniów, związane z systemowym docenianiem wolontariatu uczniów podczas rekrutacji do szkół ponadpodstawowych.

SŁOWA KLUCZOWE: wolontariat, wolontariusz, szkoła, system oświaty

WPROWADZENIE

Prezentowany artykuł składa się z trzech części: w pierwszej zostały omówione pokrótce kwestie definicyjne związane z wolontariatem, w drugiej – najistotniejsze regulacje dotyczące umiejscowienia wolontariatu uczniów w systemie oświaty. Trzecia część – najważniejsza – to opis problemów związanych z aktywnością wolontariacką uczniów – z perspektywy celów edukacyjnych, wychowawczych, którym ma służyć aktywizowanie dzieci i młodzieży jako wolontariuszy.

Problemy te wskazują na podstawie trzydziestoletnich już doświadczeń w działalności w organizacjach pozarządowych, w szczególności z dziesięcioletniego okresu koordynowania pracy grupy kilkuset wolontariuszy pracujących z dziećmi, głównie na terenie szkół publicznych. Ponadto wy-

---

* Uniwersytet Warszawski, Instytut Stosowanych Nauk Społecznych; ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0952-4826>

korzystując doświadczenia z realizacji projektów Instytutu Inicjatyw Poza-rządowych dla rad rodziców, w szczególności następujących czterech:

1. „Rodzice w szkole” – prowadzonego w latach 2007–2009, finansowanego przez Fundację TP;
2. „Rodzic zawodowiec – wolontariat pracowniczy w szkole, przedszkolu mojego dziecka”, realizowanego w latach 2010–2011, który był współfinansowany przez MPiPS w ramach Programu Operacyjnego Fundusz Inicjatyw Obywatelskich;
3. „Aktywni rodzice – od rady do stowarzyszenia”, prowadzonego w latach 2013–2014, który był współfinansowany z Polsko-Szwajcarskiego Programu Współpracy;
4. „Budżet uczniowski – nowy wymiar aktywności uczniowsko-rodzicielskiej”, realizowanego w latach 2017–2019, współfinansowanego przez Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w ramach Programu Fundusz Inicjatyw Obywatelskich.

W wymienionych projektach wzięło udział łącznie ponad 4000 rodziców z ok. 1400 placówek systemu oświaty i właśnie kontakty z nimi stanowią główne źródło wiedzy, którą prezentuję w dalszej części tego artykułu.

Podczas przygotowania tekstu wykorzystałem także niepublikowane dotąd wyniki konferencji pt. „Oblicza wolontariatu w XXI w. – Wolontariat jako narzędzie rozwoju indywidualnego i społecznego” (Akademia Pedagogiki Specjalnej im. Marii Grzegorzewskiej, Warszawa, 14.06.2019).

POJĘCIE WOLONTARIATU

W polskiej literaturze naukowej i popularno-naukowej możemy odnaleźć wiele definicji pojęcia „wolontariusz”. Za najważniejszą, ponieważ znajdującą się w podstawowym dla funkcjonowania wolontariatu akcie prawnym, czyli w Ustawie z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2003 nr 96, poz. 873 ze zm.), można uznać tę zawartą w art. 2 ust. 3 ustawy, określającą wolontariusza jako „osobę fizyczną, która ochotniczo i bez wynagrodzenia wykonuje świadczenia na zasadach określonych w ustawie”. Ustawowo wolontariat (także wolontariat uczniów) ma zatem dwie istotne cechy: dobrowolność oraz brak wynagrodzenia. W literaturze czasem dodaje się jeszcze dwa dodatkowe kryteria określające wolontariat: jego organizację (formalną lub nieformalną) oraz

beneficjentów (którymi mogą być zarówno osoby niespokrewnione, obce, jak i znajomi, koledzy czy przyjaciele) (por. Bejma, 2012).

Warto w tym miejscu przywołać jedną z najstarszych definicji wolontariatu, autorstwa Centrum Wolontariatu, które dodaje jeszcze jedną jego cechę: że działalność wolontariusza musi „wykraczać poza więzi rodzinno-przyjacielsko-koleżeńskie” – jednakże przyjęcie takiej szerszej definicji prowadziłoby do faktycznego unicestwienia wolontariatu szkolnego jako organizowanego w dużej mierze na rzecz kolegów czy przyjaciół ze szkoły (szerzej: Całek, 2018, s. 60–72).

Ponieważ tematem artykułu jest wolontariat uczniów, nie można pominąć definicji Ministerstwa Edukacji Narodowej¹⁾, które określa wolontariat jako „zorganizowaną działalność, która jest dobrowolną, bezinteresowną pomocą, jaką ludzie świadczą dla swojego otoczenia i siebie nawzajem” (MEN, 2017). Warto zwrócić uwagę na dyskusyjne użycie pojęcia „bezinteresowny”, ponieważ, owszem, wolontariat jest co do zasady działaniem bez wynagrodzenia, nie oznacza to jednak, że jest zawsze działaniem bezinteresownym. Przeciwnie wolontariusze dzięki wolontariatowi się rozwijają, nabywają nowe umiejętności, zaspokajają potrzebę uznania, bycia w grupie lub uzyskują istotne dla nich, niematerialne gratyfikacje – i najczęściej mają tego świadomość (por. Jurczak, 2011; Bejma, 2012; Kata, 2017; Całek, 2018).

Wolontariat prowadzony w szkołach związany jest z kilkoma innymi pojęciami. Najszerszym z nich jest wolontariat szkolny, który obejmuje całość działań o charakterze wolontariackim prowadzonych na terenie szkół (por. Misztela, 2012; Kłosińska, 2016). Węższymi pojęciami są te, które określają grupy będące wolontariuszami. Będziemy mówili zatem o wolontariacie uczniowskim, prowadzonym najczęściej w formie szkolnych klubów wolontariatu (Górecki, 2013, s. 165), wolontariacie osób prowadzących zajęcia dla uczniów (Całek, 2018, s. 63) oraz wolontariacie rodziców, który przyjmuje najczęściej formę wolontariatu kompetencji (Całek, 2014, s. 154–156).

WOLONTARIAT UCZNIÓW W SYSTEMIE OŚWIATY

Pojęcie „wolontariat” w prawie oświatowym możemy odnaleźć w wielu miejscach, co pokazuje, jak jest istotny w systemie wychowania młodego

---

¹⁾ Obecnie: Ministerstwa Edukacji i Nauki.

człowieka na osobę aktywną społecznie, wrażliwą na potrzeby innych ludzi. Efektem działań podejmowanych na kolejnych szczeblach edukacji szkolnej ma być ukształtowanie takiego człowieka, który w dorosłym życiu będzie wolontariuszem, a więc osobą, która z wewnętrznej potrzeby (ochotniczo) robi coś dobrego dla innych.

O tym, jak ważny jest wolontariat, świadczy fakt, że zapisy jego dotyczące znajdują się w najważniejszym akcie prawnym systemu oświaty – Ustawie z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. 2017, poz. 59 ze zm.; dalej: UPO). Już w pierwszym jej artykule, który określa zadania systemu oświaty, czytamy:

Art. 1. System oświaty zapewnia w szczególności:

[...]

12) kształtowanie u uczniów postaw prospołecznych, w tym poprzez możliwość udziału w działaniach z zakresu wolontariatu, sprzyjających aktywnemu uczestnictwu uczniów w życiu społecznym; [...]

O znaczeniu wolontariatu szkolnego może świadczyć także zapis art. 68 UPO, który jasno wskazuje, że tworzenie optymalnych warunków do organizowania wolontariatu w szkole jest jednym z najważniejszych zadań dyrektora szkoły:

Art. 68. 1. Dyrektor szkoły lub placówki w szczególności:

[...]

9) stwarza warunki do działania w szkole lub placówce: wolontariuszy, stowarzyszeń i innych organizacji, w szczególności organizacji harcerskich, których celem statutowym jest działalność wychowawcza lub rozszerzanie i wzbogacanie form działalności dydaktycznej, wychowawczej, opiekuńczej i innowacyjnej szkoły lub placówki;

Jednak kluczowe zapisy (kluczowe, ponieważ dotyczące wychowania i edukacji dzieci i młodzieży) znajdują się w podstawie programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej²⁾. Już we wprowadzeniu, które określa cele ogólne kształcenia, czytamy:

---

²⁾ Pełna nazwa rozporządzenia: Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształce-

Kształcenie i wychowanie w szkole podstawowej sprzyja rozwijaniu postaw obywatelskich, patriotycznych i społecznych uczniów. Zadaniem szkoły jest wzmacnianie poczucia tożsamości narodowej, przywiązania do historii i tradycji narodowych, przygotowanie i zachęcanie do podejmowania działań na rzecz środowiska szkolnego i lokalnego, w tym do angażowania się w wolontariat.

(Podstawa programowa kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej).

Natomiast w wymaganiach szczegółowych przedmiotów nauczanych w klasach IV–VIII znajdują się m.in. następujące zapisy:

Uczeń: [...]

3) przedstawia cele i przykłady działania organizacji społecznych skupiających młodych ludzi w Polsce; wyjaśnia ideę wolontariatu i przedstawia formy działalności wolontariuszy;

(Podstawa programowa, II etap edukacyjny: klasy IV–VIII, Wiedza o społeczeństwie, Treści nauczania – wymagania szczegółowe, IX. Udział obywateli w życiu publicznym – społeczeństwo obywatelskie).

Uczeń: [...]

7) bierze udział w życiu społecznym przez: wolontariat, stowarzyszenia, grupy nieformalne i aktywność indywidualną; ujawnia wrażliwość na osoby potrzebujące pomocy i zna konkretne sposoby jej udzielania

(Podstawa programowa, II etap edukacyjny: klasy IV–VIII, Wychowanie do życia w rodzinie, Cele kształcenia – wymagania ogólne, VI. Postawy).

Uczeń: [...]

20) objaśnia, czym jest szacunek, przyjaźń, życzliwość, altruizm, troska, bezinteresowność, wolontariat, koleżeństwo, wdzięczność, współczucie, empatia, zaufanie, nietykalność osobista, tolerancja, dobro wspólne, naród, pluralizm, współdziałanie, sprawiedliwość, praworządność, solidarność, patriotyzm, bohaterstwo, wolność polityczna

(Podstawa programowa, II etap edukacyjny: klasy IV–VIII, Etyka, Treści nauczania – wymagania szczegółowe, II. Człowiek wobec innych ludzi).

---

nia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. 2017 poz. 356).

Widzimy zatem, że w podstawie programowej znajdujemy liczne odniesienia dotyczące rozwoju społecznego dzieci i młodzieży, w którym istotną rolę odgrywa podejmowanie aktywności społecznej, także w formie wolontariatu.

FORMY WOLONTARIATU UCZNIÓW

Uczniowie mogą zostać wolontariuszami, podejmując działanie zarówno w szkole, jak i poza nią. Wolontariat prowadzony jest w szkole przez samorząd uczniowski w porozumieniu z dyrektorem szkoły (art. 85, ust. 6 UPO). Dotychczas przyjmował on formę szkolnych kół wolontariatu, jednak wraz z reformą edukacji w 2017 r. została zapisana w ustawie możliwość tworzenia rad wolontariatu (art. 85, ust. 7 UPO). Jest to jednak forma nowa, a wobec braku bardziej szczegółowych regulacji trudno jest określić, czym ma się różnić od formy koła. Można jedynie przypuszczać, bazując na umiejscowieniu rady wolontariatu w ustawie, że ma być to bardziej „dostojna” forma niż „zwykłe” szkolne koło wolontariatu.

Inną możliwością aktywności wolontariackiej uczniów jest działalność w stowarzyszeniach i innego typu organizacjach, które funkcjonują na terenie placówek oświaty. Będą to organizacje działające w szkole na stałe (np. kluby sportowe czy organizacje harcerskie) lub realizujące na jej terenie jedynie projekty czy nawet pojedyncze akcje. Zasady działania organizacji pozarządowych w szkole zostały określone w art. 86 UPO.

Uczniowie mogą podejmować się roli wolontariusza także poza swoją szkołą, będąc bądź członkiem rozmaitych stowarzyszeń, bądź stałymi współpracownikami innego typu organizacji (np. fundacji) działających w środowisku lokalnym.

PROBLEMY ZWIĄZANE Z WOLONTARIATEM UCZNIÓW

Mimo całej swej pozytywności i użyteczności wolontariat uczniów stwarza pewne problemy oraz dylematy etyczne nauczycielom i dyrektorom szkół. Największym paradoksem jest to, że źródłem tych problemów są przepisy prawa oświatowego, mające na celu zmotywowanie uczniów do podejmowania aktywności na rzecz innych. Ich istotą jest przyznanie uczniom dodatkowych punktów podczas rekrutacji do:

- klasy I publicznej szkół ponadpodstawowych: czteroletniego liceum ogólnokształcącego, pięcioletniego technikum i trzyletniej branżowej szkoły I stopnia (art. 134, ust. 2, pkt 4, lit. b Prawa oświatowego);
- klasy I publicznej branżowej szkoły II stopnia (art. 135, ust. 4, pkt 3, lit. b Prawa oświatowego);
- klasy I publicznej szkoły podstawowej sportowej, publicznej szkoły podstawowej mistrzostwa sportowego, oddziału sportowego w publicznej szkole podstawowej ogólnodostępnej lub oddziału mistrzostwa sportowego w publicznej szkole podstawowej ogólnodostępnej lub do klasy wyższej niż I w tych szkołach, w przypadku gdy szkolenie w danym sporcie rozpoczyna się w tej klasie (art. 137 ust. 6 pkt 4 lit. b Prawa oświatowego);
- klasy I publicznej szkoły ponadpodstawowej dwujęzycznej lub oddziału dwujęzycznego w publicznej szkole ponadpodstawowej ogólnodostępnej (art. 140, ust. 3, pkt 5, lit. b Prawa oświatowego);
- klasy I publicznego czteroletniego liceum ogólnokształcącego prowadzonego przez Ministra Obrony Narodowej (art. 143, ust. 3, pkt 4, lit. b Prawa oświatowego).

Uzupełnieniem przytoczonych regulacji jest Rozporządzenie MEN z dnia 16 marca 2017 r. w sprawie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego oraz postępowania uzupełniającego do publicznych przedszkoli, szkół i placówek (Dz.U. 2017 poz. 610). Z jego § 7 wynika, że za „osiągnięcia w zakresie aktywności społecznej, w tym na rzecz środowiska szkolnego, w szczególności w formie wolontariatu” przyznaje się podczas rekrutacji trzy punkty.

Właśnie te trzy punkty, zwłaszcza podczas tak trudnej rekrutacji, jak w roku 2019 (podwójny rocznik) powodują, że chcą je uzyskać liczni uczniowie, a im większe zainteresowanie, tym większe trudności sprawia nauczycielom sprawiedliwe określenie zasad ich przyznawania, a ponadto tym więcej może rodzić się wątpliwości, czy nie wypaczamy idei wolontariatu.

Ta ostatnia kwestia jest problemem fundamentalnym. Mamy bowiem do czynienia z sytuacją, gdy system oświaty przewiduje konkretne korzyści dla ucznia z tytułu bycia wolontariuszem. A to rodzi przypuszczenie, że uczniowie nie będą podejmować się tej aktywności społecznej „bezinteresownie” – jak życzyłyby sobie Ministerstwo Edukacji Narodowej (MEN, 2017), lecz z chęcią uzyskania trzech punktów, a także po to, aby mieć lepszą opinię w szkole czy poprawić swoją ocenę z zachowania na świadectwie ukończenia szkoły. Wprawdzie – o czym należy w tym miejscu przypo-

mniej – wolontariat to działalność ochotnicza i bez wynagrodzenia, ale wcale nie bezinteresowna, jednak można mieć wątpliwość, czy motywacja w postaci dodatkowych punktów rekrutacyjnych nie niszczy szlachetnego zamysłu wychowawczego związanego z wolontariatem jako działaniem, które ma kształtować u uczniów wrażliwość, otwartość na sprawy innych ludzi, rozwijać aktywność społeczną.

Punkty za wolontariat na świadectwie są źródłem także bardzo trudnych dylematów dla nauczycieli, którzy mają tę aktywność swoich uczniów oceniać i powinni czynić to w sposób indywidualny (w odniesieniu do każdego ucznia), a jednocześnie – systemowo sprawiedliwy. Te dylematy można sprowadzić do kilku pytań: Jak oceniać zaangażowanie uczniów? Jak porównać ich działalność w roli wolontariusza? I najważniejsze: czy to da się w ogóle porównać?

Odpowiedź na ostatnie pytanie jest negatywna – nie da się bowiem porównać działalności wolontariackiej dwóch, a tym bardziej kilkudziesięciu czy kilkuset osób, zwłaszcza że do dyspozycji są tutaj jedynie dwie możliwości: uznanie wysiłków ucznia za wystarczające i uwzględnienie ich na świadectwie ukończenia szkoły (co da w postępowaniu rekrutacyjnym dodatkowe trzy punkty) albo nie (brak dodatkowych punktów) – bez żadnej gradacji. Ta trudność sprawiedliwej oceny wolontariatu uczniów wynika z faktu, że istnieje wiele czynników, które nauczyciel powinien wziąć pod uwagę:

Zaangażowanie uczniów. Jest to z pewnością najtrudniejszy element oceny, ponieważ naturalne jest, że zaangażowanie uczniów będzie różne. Problem potęguje fakt, że tego zaangażowania nauczyciel nie może ocenić w szerszej skali, jak w przypadku oceniania z przedmiotów czy z zachowania, ale wyłącznie wydając opinię pozytywną lub negatywną. To może rodzić poczucie niesprawiedliwości, zarówno u nauczycieli, jak i u tych uczniów, których zaangażowanie jest wyjątkowo duże.

Czas poświęcony na działania wolontariackie. To kolejna kwestia, która pokazuje, jak bardzo zróżnicowane jest zaangażowanie w wolontariat. Bo przecież o dodatkowe trzy punkty może się ubiegać zarówno uczeń pracujący społecznie od roku czy dwóch lat, jak i ten, który jest wolontariuszem dopiero dwa miesiące. A jeśli dwa miesiące to za mało – to jaki czas jest wystarczający: trzy miesiące, pół roku, a może cały rok szkolny? Albo czy zaangażowanie podczas finału Wielkiej Orkiestry Świątecznej Pomocy (*de facto* tylko kilka godzin jeden raz w roku) jest wystarczające? A może na-

leży ustalić minimalną łączną liczbę godzin pracy wolontariackiej? Warto w tym miejscu zwrócić uwagę, że problem długości działań wolontariackich sprawia trudność nie tylko w kontekście szkolnym, o czym świadczą różne podejścia w prowadzonych badaniach tego zjawiska. Na przykład CBOS (2019) w swoich badaniach traktuje jako wolontariuszy już osoby zaangażowane jednorazowo w działania na rzecz innych, ale dłuższy okres (miesiąca) jest brany pod uwagę przez Główny Urząd Statystyczny (GUS, 2017), a także w badaniach prowadzonych na potrzeby World Giving Index (CAF, 2019).

Charakter zaangażowania, jego intensywność. Kolejna trudna kwestia: czy wymagamy działalności stałej czy wystarczy angażowanie się dorywczo? Czy trzy tygodnie codziennej pomocy w schronisku dla zwierząt to to samo, co robienie czegoś raz na tydzień-dwa, ale przez cały rok szkolny?

Rodzaj i miejsce wolontariatu. Ta kwestia wydaje się zdecydowanie najprostsza: nie ma wątpliwości, że ocena zaangażowania ucznia nie może być związana z rodzajem wolontariatu, czyli, mówiąc najprościej, z tym, komu uczeń pomaga. Trudno wyobrazić sobie, aby inaczej (wyżej?) oceniać działania na rzecz chorych znajdujących się w hospicjum, a inaczej (niżej?), np. w schronisku dla zwierząt. Podobnie nie powinno być żadnego różnicowania wartości wolontariatu w zależności od tego, czy odbywa się na terenie szkoły (np. w szkolnym kole wolontariatu), czy w jakiegokolwiek organizacji pozarządowej (np. lokalnym stowarzyszeniu, znanej ogólnopolskiej fundacji). Istotne jest tylko, aby szkoła jasno określiła, że uczeń musi dostarczyć zaświadczenie, które potwierdzi jego zaangażowanie w wolontariat w danej organizacji (najlepiej ze sprecyzowaniem kryteriów, jakie bierze się pod uwagę w szkole, np. wymiar czasowy, ocena podejmowanych działań).

Warto dodać w tym miejscu, że wolontariat uczniów w organizacjach pozarządowych rodzi jednak dodatkowe problemy. Po pierwsze – należy mieć świadomość, że przynależność do jakiejś organizacji nie jest sama w sobie równoznaczna z tym, że uczeń jest wolontariuszem. Przykładem może być przynależność do organizacji harcerskich. Fakt, że dziecko jest harcerzem nie oznacza wcale, że jest wolontariuszem. Jest bowiem przede wszystkim podmiotem działań wychowawczych takiej organizacji, a o tym, czy jest wolontariuszem, będzie decydować to, co rzeczywiście robi. Jeśli drużyna, do której należy uczeń, prowadzi działalność na rzecz innych – wówczas będzie on oczywiście wolontariuszem. Po drugie – dość dużym problem

jest sposób dokumentowania zaangażowania ucznia w pracę wolontariacką przez organizacje. Z jednej strony – nauczyciel nie powinien podważać zapisów zaświadczenia, które uczeń przynosi ze stowarzyszenia, w którym działa na co dzień. Z drugiej zaś – nie jest tajemnicą, że są takie organizacje, które nie wymagają od uczniów zbyt dużego zaangażowania, i dość szybko wystawiają im zaświadczenie³⁾.

SPOJRZENIE W PRZYSZŁOŚĆ

W związku z tymi problemami i dylematami rodzić się może pytanie: co dalej? Istnieją trzy możliwości: po pierwsze – pozostawienie dzisiejszych rozwiązań w formie niezmienniczej, po drugie – uszczegółowienie zasad przyznawania punktów za wolontariat, po trzecie – rezygnacja z premiowania uczniów za wolontariat podczas rekrutacji do szkół ponadpodstawowych.

Pierwsza możliwość może opierać się na przekonaniu, że zasady dotyczące oceny aktywności społecznej uczniów, jako przepisy funkcjonujące od wielu lat, już zostały przećwiczone w szkołach i wszyscy (nauczyciele, uczniowie) wiedzą, jak z nich korzystać mimo licznych problemów, o których była mowa wcześniej. Drugi wariant to szansa na takie zmiany, które sprawią, że ocenianie uczniów będzie sprawiedliwsze. Warto jednak zwrócić uwagę na to, że dzisiejsza ogólność zapisów pozwala samorządom uczniowskim i opiekunom szkolnych kół wolontariatu w każdej szkole ustalić własne zasady, dopasowane do specyfiki szkoły oraz potrzeb środowiska działania (społeczności szkolnej, wspólnoty lokalnej). Zmiany zasad musiałyby więc prowadzić do zaprzepaszczenia wielu lat doświadczeń i rezygnacji z wypracowanych już w szkołach rozwiązań. Argumentem przeciwnym (bo w rozporządzeniach ministra) regulowaniu tych kwestii jest także zróżnicowanie szkół (pod wieloma względami), co sprawia, że trudno byłoby ustanowić takie przepisy jednolite dla całego kraju, które tę różnorodność by uwzględniły.

---

³⁾ Podczas II Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej „Oblicza wolontariatu w XXI wieku. Wolontariat jako narzędzie rozwoju indywidualnego i społecznego” (Warszawa, 14.06.2019) wskazywano na przykłady krakowskich stowarzyszeń, które wręcz ze sobą „konkurują” o wolontariuszy, drastycznie zmniejszając minimalny czas, jaki jest potrzebny, aby uzyskać od nich zaświadczenie do szkoły.

Natomiast wariantem wartym rozważenia byłoby umożliwienie określania bardziej szczegółowych zasad uwzględniania działalności wolontariackiej podczas rekrutacji przez organy prowadzące szkoły – dla wszystkich podległych sobie placówek. To zapewniłoby: z jednej strony – uwzględnienie specyfiki gminy (miasta) w tych zasadach, z drugiej – dodatkowo zwiększyłyby porównywalność trzech punktów dla absolwentów szkół podstawowych z danego terytorium.

Trzecia wskazana możliwość, a więc likwidacja dodatkowych punktów za wolontariat, wydaje się być rozwiązaniem najgorszym, ponieważ, mimo wskazanych w tym tekście problemów, jest to mechanizm pobudzający aktywność uczniów, dzięki czemu mogą oni „zasmakować”, czym jest wolontariat, a w przyszłości być może do niego wrócić – rzeczywiście ochotniczo, z wewnętrznej, szlachetnej potrzeby robienia czegoś pożytecznego dla innych.

Oczywiście należy mieć świadomość, że nawet najlepsze przepisy nie sprawią, że nagle zacznie masowo rozwijać się wolontariat w polskiej szkole. Taka bowiem zmiana zależy przede wszystkim od zrozumienia idei wolontariatu przez dyrektora szkoły oraz wszystkich nauczycieli, którzy powinni rozwijać w swoich uczniach postawy altruistyczne, wrażliwość i otwartość na potrzeby innych ludzi. Może więc najbardziej na rozwój wolontariatu dzieci i młodzieży wpłynie dawanie dobrego przykładu przez samych nauczycieli oraz rodziców uczniów?

Na koniec pragnę zwrócić uwagę, że w swoim artykule byłem w stanie jedynie pokrótce zdefiniować najważniejsze problemy i uchwycić istotę przedstawionych zjawisk – dzięki wieloletniemu doświadczeniu pracy z rodzicami uczniów w wieku szkolnym (o czym pisałem we wprowadzeniu), jednak trudno mi określić czy nawet oszacować skalę tych problemów. Kwestia wolontariatu w szkole, w szczególności opisanych przeze mnie problemów i dylematów etycznych, z pewnością wymaga zatem pogłębionych analiz, prowadzonych przez badaczy reprezentujących różne dyscypliny naukowe.

BIBLIOGRAFIA

- Bejma, A. (2012). *Wolontariat w Polsce i w Europie Środkowo-Wschodniej. Prawo i praktyka*. Warszawa: Oficyna Wydawnicza ASPRA-JR.
- Całek, G. (2014). *Stowarzyszenie rodziców. Tworzenie. Rozwój. Wolontariat kompetencji*. Warszawa: Instytut Inicjatyw Pozarządowych.
- Całek, G. (2018). Wolontariat uczniów w systemie oświaty po reformie edukacji w 2017 roku. *Trzeci Sektor*, 42, 60–72.

- Centrum Badania Opinii Społecznej. (2019). *Aktywności i doświadczenia Polaków w 2018 roku. Komunikat z badań*. Warszawa: CBOS.
- Charities Aid Foundation. (2019). *CAF World Giving Index. 10th edition*. London: CAF.
- GUS. (2017). *Wolontariat w 2016 r.* Warszawa.
- Górecki, M. (2013). *Idea, instytucjonalizacja i funkcje wolontariatu*. Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Żak.
- Jurczak, E. (2011). *Wolontariat w Polsce. Analiza socjologiczna działalności ochotniczej*. Praca doktorska. Kraków: Uniwersytet Jagielloński.
- Kata, G. (2017). *Wolontariat szkolny*. Warszawa: Ośrodek Rozwoju Edukacji.
- Kłosińska, K. (2016). *Wolontariat szkolny krok po kroku*. Warszawa: Miasto Stołeczne Warszawa.
- Ministerstwo Edukacji Narodowej. (2017). *Wolontariat szkolny. Poradnik dla nauczycieli, dyrektorów i rodziców*. https://men.gov.pl/wp-content/uploads/men_nauczyciele/ (dostęp: 12.01.2020).
- Misztela, M. (2012). *Wolontariat w szkole. Organizacja i prowadzenie szkolnego wolontariatu*. Warszawa: Stowarzyszenie Centrum Wolontariatu.

Akty prawne

- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 14 lutego 2017 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz podstawy programowej kształcenia ogólnego dla szkoły podstawowej, w tym dla uczniów z niepełnosprawnością intelektualną w stopniu umiarkowanym lub znacznym, kształcenia ogólnego dla branżowej szkoły I stopnia, kształcenia ogólnego dla szkoły specjalnej przysposabiającej do pracy oraz kształcenia ogólnego dla szkoły policealnej (Dz.U. 2017 poz. 356).
- Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 16 marca 2017 r. w sprawie przeprowadzania postępowania rekrutacyjnego oraz postępowania uzupełniającego do publicznych przedszkoli, szkół i placówek (Dz.U. 2017 poz. 610).
- Ustawa z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz.U. 2003 nr 96, poz. 873 ze zm.).
- Ustawa z dnia 14 grudnia 2016 r. Prawo oświatowe (Dz.U. 2017 poz. 59 ze zm.).

VOLUNTEERING OF STUDENTS AT SCHOOL – PROBLEMS OF THE PRESENT, REFLECTING ON THE FUTURE

ABSTRACT

The article presents the role in the education system of student social activities based on volunteering, taking place both at school and outside in non-governmental organizations. Further, problems and dilemmas concerning student volunteering and related to the system recognition of these activities during recruitment to secondary schools are also discussed.

KEYWORDS: volunteering, volunteer, school, education system